

Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – Вип. 224. – Чернівці : «Рута», 2005. – С. 3-9.

2. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті : секрети успішного управління / О. І. Мармаза. – Х. : Вид. група «Основа», 2005. – 176 с. – (Бібліотека журналу «Управління школою»; вип. 11 (35).

3. Словарь русского языка : в 4 т. / [ред. А. П. Евгеньева] / АН СССР, Ин-т рус. яз. – 3-е изд., стереотип. – М. : Русский язык, 1985-1988. – Т.2: К-О. – 1986. – 736 с.

4. Технологія експертизи управління освітнім процесом у загальноосвітньому навчальному закладі : [науково-методичний посібник] / [заг. ред. А. М. Єрмоли]. – Харків : Пошук, 2000. – С. 16-20.

Н. І. Ашиток

*доктор філософських наук, професор
кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка,
ashytzni@ukr.net*

СТАНОВЛЕННЯ ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ПОШУК МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД

У періоди політичної та економічної нестабільності гостріше, ніж в інший час, постають соціальні проблеми, які люди не можуть вирішити самостійно. Ці фактори зумовлюють важливість розгортання соціальної роботи як особливого різновиду діяльності суспільства і держави. Проте, даний процес не отримує необхідний розвиток в Україні внаслідок низку причин, однією з яких є відсутність у теорії соціальної роботи концептуального розуміння її епістемологічної специфіки. Для вирішення цього завдання не обійтися без методологічних узагальнень.

Питанням теорії та методології соціальної роботи посвячені праці М. Пейна «Соціальна робота: сучасна теорія», «Теорія і методологія соціальної роботи» під ред. С. Григор'єва, посібник О. Смирнової та В. Ярської «Філософія і методологія соціальної роботи», посібник П. Павленка «Методологія і теорія соціальної роботи» та ін. Імпліцитно окремі методологічні підходи досліджувалися в роботах Л. Гусякової, М. Фірсова, Н. Шмельової, Н. Щукіної, Є. Холостової. В Україні проблемами теорії і практики соціальної роботи займалися І. Грига, М. Лукашевич, І. Мигович, Т. Семигіна, Л. Тюптя та ін. [2; 3; 5]. Незважаючи на те, що є праці, присвячені вивченню методологічних засад теорії соціальної роботи, існує необхідність розгляду деяких до нашого часу остаточно не вирішених проблем. Саме цим пояснюється мета нашого дослідження, у якому увага акцентується на вивченні епістемологічного аспекту соціальної роботи.

Розглянемо деякі із епістемологічних проблем теорії соціальної роботи. Для цієї науки проблематичним є розрізнення теорії та практики. Кожна наука являє собою

системний взаємозв'язок теоретичних та емпіричних знань, теорій, методів, дослідницьких методик. Щодо теорії соціальної роботи чомусь стверджується, що її особливістю є єдність знань і умінь. Поширеним є поняття «соціальна робота як наука», в якому відбувається ототожнення об'єкта науки і знань про цей об'єкт. Недоречність вживання цього поняття стає очевидною, якщо за цим зразком побудувати поняття «фауна як наука», «релігія як наука» та ін. Зрозуміло, що фауна є об'єктом зоології, релігія – релігієзнавства. На жаль, поки не придумано змістовного поняття для позначення знань про соціальну роботу. До нашого часу робочим терміном для позначення науки про соціальну роботу залишається словосполучення «теорія соціальної роботи».

Значна увага у працях науковців приділяється розгляду понятійно-категоріального апарату, системи закономірностей, принципів і методів теорії соціальної роботи. Теорія соціальної роботи як наука не може існувати і бути визнаною без наявності власних наукових базових методів. Як правило, в сучасних публікаціях досліджується не природа специфічних методів цієї галузі пізнання, а застосування в її межах соціологічних, психологічних і педагогічних методів дослідження. Проте відомі спроби побудови категоріального ряду для опису соціальної роботи. Плідною в філософсько-теоретичному плані є спроба І. Зимньої впровадити поняття «соціоекологія особистості» для побудови навколо нього понятійного ряду, який репрезентує міждисциплінарні зв'язки теорії соціальної роботи з іншими науками. Поняття «соціоекологія» відображає не лише головний об'єкт соціальної роботи (клієнта, особистість, що потрапила у важку ситуацію), але й його соціальне оточення [1].

Найбільш доречною в період становлення науки про соціальну роботу, на наш погляд, є спроба побудови категоріального ряду Є. Холостової, яка на основі узагальнення існуючих термінів, виділяє основні групи понять і категорій: загальні для соціальної роботи та інших гуманітарних наук (соціальні відносини, соціалізація, особистість та ін.); пов'язані з теорією соціальної роботи і відомі в інших науках (психосоціальна робота, соціальна реабілітація та ін.); власне категорії соціальної роботи (соціальна робота, адресна соціальна допомога та ін.) [4].

В епістимологічному плані теорія соціальної роботи як цілісна система наукових знань перебуває у наш час на етапі становлення. Накопичуючи знання про окремі аспекти соціальної роботи, наукова система створює сприятливі передумови для пізнання її інших аспектів та докладнішого розуміння сутності цього різновиду діяльності, що необхідно на шляху його удосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя И. А. Социоекология личности – наука о социальной работе / И. А. Зимняя // Социальная работа / под ред. И. А. Зимней. – Вып. 5. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1992. – 156 с.
2. Лукашевич М. П., Мигович І. І. Теорія і методи соціальної роботи / М. П. Лукашевич, І. І. Мигович. – 2-ге вид., доп. і випр. – К.: МАУП, 2003. – 168 с.
3. Теорії і методи соціальної роботи : підручн. для студ. ВНЗ / Т. В. Семигіна, І. І. Мигович, І. М. Грига та ін. – К.: Академвидав, 2005. – 328 с.

4. Теория социальной работы: Учебник / Под. ред. проф. Е. И. Холостовой. – М.: Юристъ, 2001. – 334 с. – Режим доступа: http://www.studmed.ru/view/holostova-ei-teoriya-socialnoy-raboty_dbe6bf16790.html

5. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика [Текст]: Навч. посібник / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 574 с.

С. О. Бабкіна

магістрантка 1 курсу

спеціальності «Соціальна робота»

Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка,

babkinasvetazt@gmail.com

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент

О. Л. Главацька

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ СИНДРОМУ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Соціально-політичні та соціально-економічні зміни, які відбуваються в Україні сьогодні висувають до соціальних працівників високі вимоги. Специфіка даної професії полягає у значній кількості емоційно складних міжособистісних контактів, які впливають на їх психологічний стан, обумовлюють розвиток професійних стресів та виникнення професійного вигорання.

Актуальність проблеми попередження та подолання професійного вигорання у соціальних працівників можна обґрунтувати такими факторами:

– соціально-економічні перетворення в Україні супроводжуються стресами, що негативно впливають на психологічне, матеріальне, професійне благополуччя членів суспільства. Як наслідок, збільшення кількості звернень до соціального працівника, що призводить до втоми, втрати енергії, професійного виснаження та підвищує можливість виникнення професійного вигорання;

– ризик втрати місця роботи соціальним працівником через недостатність коштів у державному або обласному бюджетах є вагомою причиною професійного вигорання;

– синдром професійного вигорання у соціальних працівників є небезпекою не тільки для них самих, але й для «клієнтів», які звертаються за допомогою і не мають можливості її отримати через душевну або фізичну втому та зневіреність соціального працівника у собі [4].

Питання професійної компетентності, деформації та вигорання в професіях типу «людина-людина» вивчали такі науковці: психологи (Л. Анциферова, Е. Зеєр, В. Подвойський та ін.), педагоги (В. Сластьонін, А. Мудрик, І. Липський, Н. Нікітіна та ін.).